

Informácia o plnení cieľov Akčného plánu pre potraviny a výživu na roky
2017 – 2025

A. Odpočet úloh Ministerstvo zdravotníctva SR

Úloha č. 1

Názov úlohy: Podporovať pravidelnú konzumáciu mlieka a mliečnych výrobkov a monitoring spotreby.

Cieľ: Zvýšiť spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov, v oblasti verejného zdravotníctva monitorovať spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov a dodržiavanie hygienických podmienok pri ich podávaní.

Nástroj: Zvyšovanie spotreby regulovaním školského stravovania, vrátane ponuky cez automaty, bufety a pod.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR.

Termín: Priebežne počas každého roka a vyhodnotenie monitoringu v mesiaci apríl každoročne.

Kritérium efektivity: Percento škôl, v ktorých sa zvýšila spotreba mlieka.

Vyhodnotenie úlohy:

Mliečny program je zabezpečovaný v zariadeniach pre deti a mládež rôznymi spôsobmi, ako napríklad podávaním mliečnych výrobkov v rámci desiat, podávaním mlieka a mliečnych výrobkov, ktoré sú súčasťou pokrmov v rámci obeda a realizáciou školského mliečneho programu s názvom „Školská mliečna liga“ a „Rajo brejky“. Školský mliečny program na jednotlivých školách sa plní v zmysle nariadenia vlády Slovenskej republiky o poskytovaní pomoci na podporu spotreby mlieka a mliečnych výrobkov pre deti v materských školách, pre žiakov na základných školách a pre žiakov na stredných školách v znení neskorších predpisov, ako aj v súlade s metodickým usmernením Ministerstva školstva SR č. 12/2008 a č. 16/2009 vydaným k vyššie spomenutému nariadeniu vlády SR.

V prevažnej väčšine škôl školský mliečny program zabezpečovali pracovníci zariadení školského stravovania. Kontroly mliečneho programu boli vykonávané ako súčasť štátneho zdravotného dozoru stravovacích zariadení.

Nadalej ostáva výraznejší záujem o realizáciu školského mliečneho programu formou automatov. V rámci výkonov štátneho zdravotného dozoru v súvislosti so školským mliečnym programom neboli zistené žiadne významnejšie nedostatky. K uvedenému prispieva aj skutočnosť, že program je zabezpečený prostredníctvom školských jedální, kde sú vytvorené vyhovujúce podmienky na skladovanie (dostatok chladiacich zariadení, dodržanie chladiaceho reťazca, kontrola doby spotreby a pod.) a manipuláciu vykonávajú pracovníci, ktorí sú zdravotne a odborne spôsobilí.

Dátum minimálnej trvanlivosti mlieka a mliečnych výrobkov sa dodržiava, pracovníci manipulujúci s mliekom majú zdravotnú aj odbornú spôsobilosť, na skladovanie sú v prevažnej väčšine vyčlenené chladničky. Mlieko a mliečne výrobky sú podávané v školských jedálňach. Najčastejší zaužívaný spôsob je podávanie mlieka ako nápoj k obedu.

Počet materských škôl so zvýšenou spotrebou mlieka a mliečnych výrobkov stúpol o 8%, základných škôl o 10%, u stredných škôl došlo k poklesu spotreby o 35% v porovnaní s obdobím začiatku realizácie Akčného plánu pre potraviny a výživu.

Úloha č. 2

Názov úlohy: Monitorovať reguláciu príjmu soli v strave podávanej deťom v rámci zariadení školského stravovania.

Cieľ: Kontrola dodržiavania príjmu soli v systéme školského stravovania, v rámci ktorého sa pripravuje strava, vychádzajúca z materiálno-spotrebných noriem a receptúr pre školské stravovanie, rešpektujúcich revidované odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo SR v zmysle Výnosu MZ SR č. S08957-OL-2014.

Nástroj: Zníženie dostupnosti potravín s vysokým obsahom soli, nasýtených mastných kyselín alebo cukru v školách.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR.

Termín: rok 2016 a následne každé 4 roky (2020, 2024)

Kritérium efektivity: Percento škôl, v ktorých sa dodržiava regulácia príjmu soli.

Vyhodnotenie úlohy:

Pri realizácii úlohy sa vychádzalo z odporúčaní a odborných publikácií Svetovej zdravotníckej organizácie („WHO“). Z dokumentov WHO vyplýva, že zníženie obsahu sodíka v potravinách bude hlavnou zložkou každého programu na zníženie soli vo väčšine krajín. Preto je nevyhnutné pravidelne monitorovať obsah soli a zabezpečiť zber dát o použítom obsahu soli v potravinách a v pokrmoch, aby bolo možné sledovať a vyhodnotiť pozitívne zmeny.

Verejné zdravotníctvo na Slovensku sa etablovalo do pozície garanta na poli prevencie celého spektra chronických neprenosných ochorení, významne ovplyvňujúcich zdravie populácie. Subjektmi, ktoré sa priamo podieľajú na realizácii úloh v oblasti prevencie, sú úrady verejného zdravotníctva, ktorých sieť je symetricky rozložená po celom území Slovenskej republiky. Gestorom úloh pre jednotlivé regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR je Úrad verejného zdravotníctva SR so sídlom v Bratislave.

Verejné zdravotníctvo sa snaží operatívne reagovať na aktuálne zdravotné problémy rezonujúce v spoločnosti. Znepokojujúci je trend nárastu výskytu chronických neprenosných ochorení, akými sú kardiovaskulárne, onkologické a metabolické ochorenia.

Jedným z najzávažnejších ochorení, v dôsledku ktorého dochádza k najvyššej úmrtnosti populácie, je hypertenzia. Etiológiu tohto ochorenia možno dať okrem iného do priamej súvislosti s nadmernou konzumáciou soli v priamej alebo skrytej forme.

V rámci realizácie úlohy boli monitorované stravovacie zariadenia pri vybraných materských a základných školách. Pre účely vyšetrenia sa odoberal jeden kompletný pokrm – obed, pripravený presne podľa materiálo - spotrebných noriem pre danú vekovú skupinu. Jednotlivé etapy monitoringu sa riešili v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, s metodickými školského stravovania, ktoré v tých istých zariadeniach školského stravovania vykonali širší rozbor pokrmov inventárnou metódou.

Z výsledkov monitoringu obsahu kuchynskej soli v školskej strave vyplynulo, že napriek vykonávaným intervenciám zo strany orgánov verejného zdravotníctva počas výkonu štátneho zdravotného dozoru v školských stravovacích zariadeniach iba v 6 % sledovaných škôl vyhovovalo zloženie stravy z pohľadu obsahu soli, vo zvyšných vzorkách bolo zaznamenané prekročenie soli v rámci OVD.

Keďže dlhodobý vysoký príjem soli je rizikovým faktorom vzniku kardiovaskulárnych ochorení v dospelosti, orgány verejného zdravotníctva úzko spolupracujú s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR pri tvorbe a aktualizácii materiálo-spotrebných noriem a receptúr pre školské stravovanie, ktoré rešpektujú najnovšie vedecké odporúčania.

Pri príprave stravy v konkrétnych školských stravovacích zariadeniach je nevyhnutné aby bola soľ navažovaná presne podľa receptúr pripravovaných jedál.

Kritériom efektivity je percento škôl, v ktorých sa dodržiava regulácia príjmu soli. Aktuálne toto percento predstavuje len 6%. V ostatných zariadeniach bol obsah soli prekročený. Uvedená situácia si vyžaduje priebežnú a dlhodobú edukáciu personálu v školských stravovacích zariadeniach s dôrazom na exaktné navažovanie soli podľa materiálo-spotrebných noriem a receptúr pre školské stravovanie.

Úloha č. 3

Názov úlohy: Monitorovať reguláciu príjmu soli v hotových pokrmoch v zariadeniach spoločného stravovania a vo vybraných potravinách.

Cieľ úlohy: Presadzovať znižovanie príjmu soli vo výžive a v potravinách ako ovplyvniteľného rizikového faktora kardiovaskulárnych ochorení.

Nástroj: Cílený monitoring a kontrola v ŠZD v zariadeniach spoločného stravovania.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR

Termín: Rok 2016 a následne každé 4 roky (2020, 2024)

Kritérium efektivity: Percento zariadení spoločného stravovania, v ktorých sa dodržiava regulácia príjmu soli.

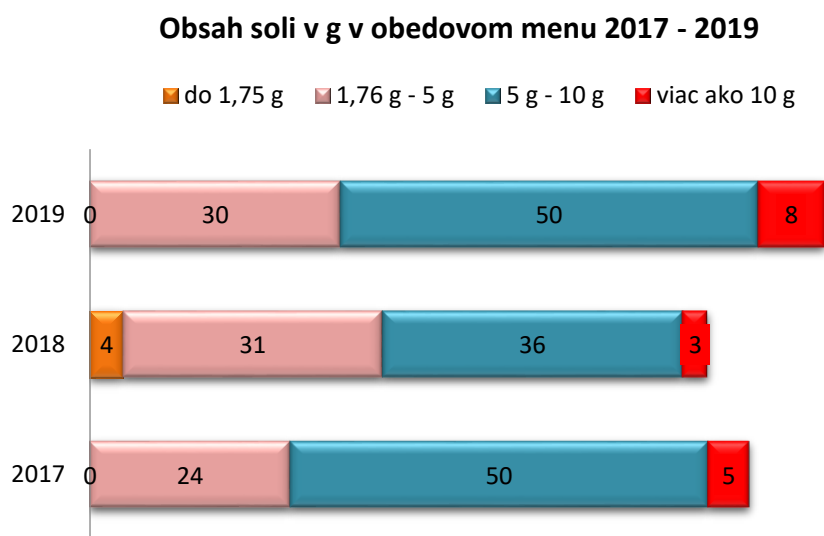
Vyhodnotenie úlohy:

V rokoch 2017 – 2019 bol monitorovaný obsah soli v zariadeniach spoločného stravovania osobitne v rámci skupiny potravín, ktoré tvorili súčasť obedového menu a obedové menu, ktoré pozostávalo z polievky, hlavného jedla, prílohy, prípadne šalátu alebo sterilizovanej zeleniny alebo ovocia.

Čo sa týka potravín, ktoré tvorili súčasť podávaného pokrmu a predmetom monitoringu bolo bežné a jemné pečivo. V sledovanom období bolo testovaných 176 pekárskych výrobkov. Bežné pečivo predstavovalo 136 vzoriek (chlieb) a jemné pečivo 40. Z celkového počtu testovaných vzoriek chleba a pečiva boli len 3 vzorky nevyhovujúce. Boli to vzorky chleba, kde nameraný obsah soli bol po zohľadnení neistoty merania vyšší ako je stanovený limit 18 000 mg/kg vo výnose Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. S08975-OL-2014, ktorým sa ustanovujú požiadavky na jedlú soľ v potravinách.

Počas obdobia rokov 2017 – 2019 bol obsah soli analyzovaný v 241 vzorkách kompletného obedového menu, výsledky sú uvedené v grafe č. 1 a tabuľke č. 1.

Graf č. 1: Obsah soli v obedovom menu, roky 2017 – 2019.

Tab. č. 1: Obsah soli v g/G* v kompletnom obedovom menu v rokoch 2017 – 2019

Rok/Parameter	2017	2018	2019
Minimum	2,23	1,39	1,91
Maximum	13,58	14,34	16,41
Priemer	6,18	5,24	6,38

*hmotnosť celej porcie obedového menu

Z výsledkov vyplýva, že v roku 2019 bol obsah soli prekročený vo všetkých kontrolovaných vzorkách obedového menu rovnako ako v roku 2017, tzn. ani jedna vzorka neobsahovala množstvo soli do 1,75 g. V roku 2018 bolo vyhovujúcich len 5% z testovaných 74 vzoriek. Vo všetkých sledovaných rokoch bol najväčší počet vzoriek s obsahom soli v intervale 5 – 10 g. V roku 2019 bol zároveň aj najvyšší počet vzoriek s obsahom soli nad 10 g.

Porovnávané hodnoty obsahu soli v obedovom menu v prípade minimálnej hodnoty a priemeru boli najnižšie v roku 2018. Priemerné aj stredné hodnoty obsahu soli v kompletnom obedovom menu v jednotlivých rokoch potvrdzujú, že prevažná časť dospeléj populácie, ktorá sa stravuje v zariadeniach spoločného stravovania má naplnenú odporúčanú dennú dávku soli už obedom.

Z výsledkov vyplýva, že v roku 2019 bol obsah soli prekročený vo všetkých kontrolovaných vzorkách obedového menu rovnako ako v roku 2017. V roku 2018 bolo vyhovujúcich len 5% z testovaných 74 vzoriek. V zmysle uvedeného bude v rámci všetkých regionálnych úradov verejného zdravotníctva SR (ďalej len „RÚVZ“) nastavený akčný plán zameraný na výkon školení, čo sa týka odporúčaného limitu obsahu soli, kontrolu správnosti navažovania soli, internú kontrolu v rámci nastavených postupov jednotlivých zariadení čo sa týka pridávania soli do pokrmov.

Úloha č. 4

Názov úlohy: Pripraviť výživové odporúčania v rámci zdravej výživy a prostredníctvom poradní zdravej výživy poskytovať ich širokej verejnosti.

Cieľ úlohy: Zvyšovať informovanie obyvateľstva o zásadách správnej výživy.

Nástroj: Aktívny prístup k zmene životného štýlu (napr. zmena spôsobu spoločného stravovania atď.) – presadzovanie prostredníctvom poradní zdravej výživy RÚVZ v SR.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR.

Termín: december 2017.

Kritérium efektivity: Príprava materiálov o výživových odporúčaníach v rámci zdravej výživy.

Vyhodnotenie úlohy:

Odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo v Slovenskej republike (ďalej „OVD“) vytvárajú základný predpoklad na zabezpečenie zdravej výživy v zmysle §2 ods. 1 písm. s) zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 355/2007 Z. z.“) pre jednotlivé fyziologické skupiny populácie a zohľadňujú ich energetické a výživové požiadavky podľa veku, pohlavia, fyzického zaťaženia organizmu a fyziologického stavu organizmu tehotných a dojčiacich žien. Úrad verejného zdravotníctva SR podľa § 11 písm. o) zákona č. 355/2007 Z. z. vydal aktualizované OVD (9. revízia), ktoré boli zverejnené vo vestníku Ministerstva zdravotníctva SR dňa 19. júna 2015.

OVD sú vypracované pre 29 fyziologických populačných skupín, z toho 11 skupín tvoria deti, v tom samostatne tvoria 2 skupiny dojčatá a dospievajúca mládež oboch pohlaví a 18 skupín dospelý, diferencované podľa pohlavia (ženy tvoria 10 a muži 8 skupín). OVD sú

koncipované ako základné tabuľky (4 tabuľky obsahujú 15 nutričných faktorov) a doplnkové tabuľky (3 tabuľky, ktoré obsahujú 16 nutričných faktorov).

OVD sú určené vo forme vedecky zdôvodnených základov pre:

- stanovenie požiadaviek na zabezpečenie dostatku zdrojov výživy obyvateľstva, ich kvantitatívnych i kvalitatívnych aspektov, t.j. pre účely výroby a spotreby potravín,
- vytýčenie zásad potravinovej a výživovej politiky,
- vypracovanie hlavných cieľov a smerov vo výžive obyvateľstva,
- hodnotenie úrovne spotreby potravín a jej nutričného obrazu,
- vypracovanie ODSP pre obyvateľstvo, resp. pre jeho jednotlivé fyziologické skupiny.

Na základe uvedených OVD boli vypracované viaceré edukačné materiály poskytnuté poradniam zdravej výživy RÚVZ v SR.

Úloha č. 5

Názov úlohy: Vytvoriť pracovnú skupinu zameranú na formulovanie zásad zdravej výživy s ohľadom na rizikové faktory výživy a podpory reformulovania potravín.

Cieľ úlohy: Vzájomnou spoluprácou odborníkov, zástupcov výrobcov vrátane výrobcov stavovských a potravinárskych organizácií posilňovať a navrhovať aktivity na zlepšenie zloženia potravín a výživy.

Nástroj: Aktivity na podporu zmeny zloženia potravín s cieľom zvýšenia pozitívnych faktorov vo výžive, resp. regulovanie rizikových zložiek v potravinách.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR

Termín: december 2017.

Kritérium efektivity: Na základe záznamov pracovnej skupiny podporovať, navrhovať a sledovať formulovanie zásad zdravej výživy.

Vyhodnotenie úlohy:

V zmysle naplnenia cieľa posilňovať a navrhovať aktivity na zlepšenie zloženia potravín a výživy boli dňa 24.05.2017 hlavným hygienikom SR vymenovaní členovia Pracovnej skupiny zameranej na formulovanie zásad zdravej výživy s ohľadom na rizikové faktory výživy a podpory reformulácie potravín.

Pracovnú skupinu tvoria zástupcovia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstva kultúry SR, Asociácie výrobcov nealkoholických nápojov a minerálnych vôd na Slovensku, členovia Potravinárskej komory Slovenska, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Slovenského cukrovarníckeho spolku s.r.o.

Hlavnými témami boli „Školské stravovanie a monitoring spotreby kuchynskej soli prostredníctvom potravín“, „Transmastné kyseliny a ich regulácia v margarínoch, masle a olejoch“, „Cukor – ako záväzok Európskej asociácie nealkoholických nápojov s cieľom znížiť obsah cukru o 10 % do roku 2020“. V nadväznosti na tému „Cukor“ boli Asociáciou výrobcov nealkoholických nápojov a minerálnych vôd na Slovensku prezentované výsledky o nápojoch, zamerané na reformuláciu v obsahu pridávaného cukru a jeho náhrady. V oblasti zníženia obsahu transmastných kyselín na 2 g/100 g tuku v potravinách má dôležitú úlohu v rámci preventívnych opatrení s ohľadom na srdcovo cievne ochorenia nariadenie komisie (EÚ) 2019/649, ktoré nadobudne účinnosť od apríla 2021.

Dôležitým v nasledujúcom období bude zapojiť do reformulácie potravín viac výrobcov potravinárskych prevádzok resp. združení, ktoré ich zastupujú (napr. Zväz spracovateľov mäsa, Slovenský zväz pekárov cukrárov a cestovinárov, Slovenský mliekarenský zväz) a zástupcov obchodných spoločností (Slovenská aliancia moderného obchodu, Zväz obchodu SR)

a príslušných rezortov štátnej správy. Aktivity budú smerované aj k cieľom vychádzajúcich z dokumentu európskej komisie „Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally friendly food system“ .

Úloha č. 6

Názov úlohy: Monitorovať výživové návyky vo vybraných populačných skupinách v SR.

Cieľ úlohy: Sledovať vývoj výživových návykov ako podklad pre vyvíjanie ďalších krokov a postupov intervencie vo výžive.

Nástroj: Cílený monitoring vo vybraných populačných skupinách obyvateľov SR prostredníctvom poradní zdravej výživy RÚVZ v SR.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR.

Termín: k 30. 12. 2020, k 30. 12. 2023.

Kritérium efektivity: Zhodnotenie výživových návykov vybraných populačných skupín v SR.

Vyhodnotenie úlohy:

V oblasti monitorovania výživových návykov v súbore populácie Slovenska od veku 15 rokov realizoval Úrad verejného zdravotníctva SR prieskum Zdravotné uvedomenie obyvateľstva Slovenskej republiky.

V rokoch 2013, 2016 a 2019 tvorilo výskumnú vzorku Zdravotného uvedomenia obyvateľstva SR spolu 11 196 respondentov starších ako 15 rokov. V roku 2013 bolo 3679 respondentov (32,9%), z toho 1840 mužov (50%) a 1839 žien (50%). V roku 2016 bolo respondentov 3773 (33,7%), mužov bolo 1872 (49,6%) a žien 1901 (50,4%). 3744 respondentov (33,4%) bolo v roku 2019, pričom mužov bolo 1866 (49,8%) a 1878 žien (50,2%). V celom súbore bolo 5 578 mužov (49,8%) a 5618 žien (50,2%).

Konzumácia mäsa

Na základe prieskumu zdravotné uvedomenie sa zistilo, že podľa frekvencie konzumácie bravčového mäsa v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa líši štatisticky významne ($p = 0,032$). Stúpa konzumácia bravčového mäsa vo frekvencií 1 – 2 krát týždenne, no klesá konzumácia každý deň/obdeň. Taktiež stúpa konzumácia hovadzieho mäsa konzumovaného 1-2 krát mesačne, no v porovnaní s rokom 2016 klesá každodenná konzumácia. Bravčové mäso viac preferujú v konzumácii muži ako ženy. Taktiež stúpa konzumácia hovadzieho mäsa konzumovaného 1-2 krát mesačne, no v porovnaní s rokom 2016 klesá každodenná konzumácia. Rozdelenie respondentov podľa frekvencie konzumácie hydiny v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa líši štatisticky významne ($p < 0,001$). Stúpa konzumácia hydiny každý deň/obdeň. Hlavne u žien stúpa frekvencia konzumácie hydinového mäsa každý deň. Rozdelenie respondentov podľa frekvencie konzumácie údenín v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa líši štatisticky významne ($p < 0,001$). Zvyšuje sa konzumácia údenín každý deň/každý druhý deň a to každým rokom. Tiež stúpa konzumácia údenín 1 – 2 krát mesačne a to väčšinou u mužov. Štatisticky významne sa líši konzumácia rýb a výrobkov z nich v rokoch 2013, 2016 a 2019 ($p < 0,001$). Väčšina respondentov konzumovala ryby a výrobky z rýb každý deň/každý druhý deň a to v roku 2016 (5,1 %). Klesá podiel respondentov v konzumácii rýb 1-2x týždenne a taktiež konzumácia rýb a výrobkov z nich zriedka alebo nikdy. Muži v jednotlivých rokoch sa líšili štatisticky významne. Od roku 2013 stúpala frekvencia konzumácie zriedka alebo nikdy. U žien klesla od roku 2013 konzumácia rýb. Na základe prieskumu sme zistili, že respondenti skôr preferujú konzumáciu výrobkov z rýb ako konzumáciu rýb čerstvých respektíve mrazených a to najčastejšou konzumáciou 1-2x mesačne. Oproti roku 2013 tiež klesá konzumácia čerstvých rýb konzumovaných 1 – 2x mesačne.

Konzumácia mlieka a mliečnych výrobkov

Z hľadiska hodnotenia frekvencie konzumácie mlieka v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa výsledky líšia štatisticky významne ($p < 0,001$). Od roku 2013 klesá podiel respondentov, ktorí udávajú konzumáciu mlieka denne/ každý druhý deň a stúpa podiel respondentov udávajúcich zriedka alebo nikdy. Podiel respondentov od roku 2013 mierne stúpa v konzumácii syrov a jogurtov pri konzumácii 1- 2krát týždenne. Rozdelenie respondentov podľa frekvencie konzumácie vajec v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa líši štatisticky významne ($p < 0,001$). Od roku 2013 stúpa podiel respondentov, ktorí udávajú konzumáciu vajec denne/ každý druhý deň a klesá podiel respondentov udávajúcich zriedka alebo nikdy.

Konzumácia zeleniny

Rozdelenie respondentov podľa frekvencie konzumácie surovej zeleniny v rokoch 2013, 2016 a 2019 sa líši štatisticky významne ($p < 0,001$). Od roku 2013 stúpa podiel respondentov, ktorí udávajú konzumáciu denne/ každý druhý deň a klesá podiel respondentov udávajúcich konzumáciu 1-2 krát týždenne a 1-2 krát mesačne. Od roku 2013 stúpala u žien frekvencia konzumácie surovej zeleniny každý deň/ každý druhý deň a klesali všetky iné frekvencie konzumácie.

Od roku 2013 tiež stúpa podiel respondentov, ktorí udávajú konzumáciu zeleninu varenú, dusenú 1-2 krát mesačne a klesá podiel respondentov ktorí udávajú konzumáciu zeleninu varenú, dusenú udávajúcich 1-2 krát týždenne.

Konzumácia ovocia

Väčšina respondentov konzumuje ovocie každý deň. Najčastejšie konzumujú citrusové plody a banány, ale zo stúpajúcim vekom klesá konzumácia citrusových plodov. Ženy konzumujú ovocie štatisticky významne častejšie ako muži.

Úloha č. 7

Názov úlohy: Presadzovať zásady zdravej výživy, vrátane pitného režimu a potravín prostredníctvom činností Úradu verejného zdravotníctva SR a regionálnych úradov verejného zdravotníctva SR.

Cieľ: Podporovať formulovanie a zvyšovanie prostredia pre zdravú výživu a potraviny na všetkých úrovniach s cieľom ochrany a podpory zdravia obyvateľov.

Nástroj: Aktivity na podporu a presadzovanie zdravej výživy a potravín prostredníctvom poradní zdravej výživy RÚVZ v SR.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR.

Termín: Priebežne počas každého roka a vyhodnotenie k 30.3. nasledujúceho kalendárneho roka.

Kritérium efektivity: Príprava edukačných materiálov, stanovísk, návrhov o zásadách zdravej výživy.

Vyhodnotenie úlohy:

Úrad verejného zdravotníctva SR vydal počas rokov 2017 - 2018 nasledovné edukačné materiály, stanoviská, návrhy o zásadách zdravej výživy:

Publikácia:

Zdravá výživa

Metodická príručka pre nastavbové poradne zdravej výživy.

Vydal: Úrad verejného zdravotníctva SR, 2018

Leták:

Viete, čo si dnes dáte?

Dotlač letákov „Zdravý tanier“ realizovaná s finančnou a odbornou pomocou WHO v rámci Dvojročnej dohody o spolupráci s MZ SR na roky 2014 – 2015.

Vydal: Úrad verejného zdravotníctva SR v roku 2015

Kancelária svetovej zdravotníckej organizácie v Slovenskej republike

Nálepky:

Pohyb je radosť doprajem si ho dosť!

Pestro a hravo jem zdravo!

Motivačná pomôcka pre deti prvého stupňa základných škôl pri príležitosti týždňa zdravej výživy v rámci projektu „Školský program“.

Vydal: Úrad verejného zdravotníctva SR, 2018.

Plagát:

Potravinová pyramída

Plagát s témou potravinovej pyramídy určený pre žiakov základných škôl v rámci projektu „Viem čo zjem“.

V spolupráci Úradu verejného zdravotníctva SR a spoločnosti Neuropea, s.r.o. v roku 2019.

Výživovo-pohybové koleso

Edukačný materiál o kalorických hodnotách vybraných potravín a pohybovej aktivite.

Kontrola a aktualizácia výživovo-pohybového kolesa pre Všeobecnú zdravotnú poisťovňu.

Pexeso

Zdravé a nezdravé potraviny

Pexeso je určené pre malé deti, vyobrazené sú zdravé potraviny (ovocie, zelenina) a nezdravé (chipsy, hamburger), ktoré sú prečiarknuté.

Úloha č. 8

Názov úlohy: Zabezpečiť vyššiu frekvenciu kontroly bezpečnosti a výživovej hodnoty pokrmov v zariadeniach spoločného stravovania určených pre rizikové populačné skupiny ako sú predškolské, školské zariadenia a zariadenia sociálnych služieb regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva SR.

Cieľ úlohy: Zabezpečiť dodržanie zásad zdravej výživy v zariadeniach sociálnych služieb v záujme zabezpečenia ozdravenia výživy prijímateľov v zariadeniach sociálnych služieb.

Nástroj: Cílený štátny zdravotný dozor zameraný na zariadenia spoločného stravovania.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo zdravotníctva SR

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

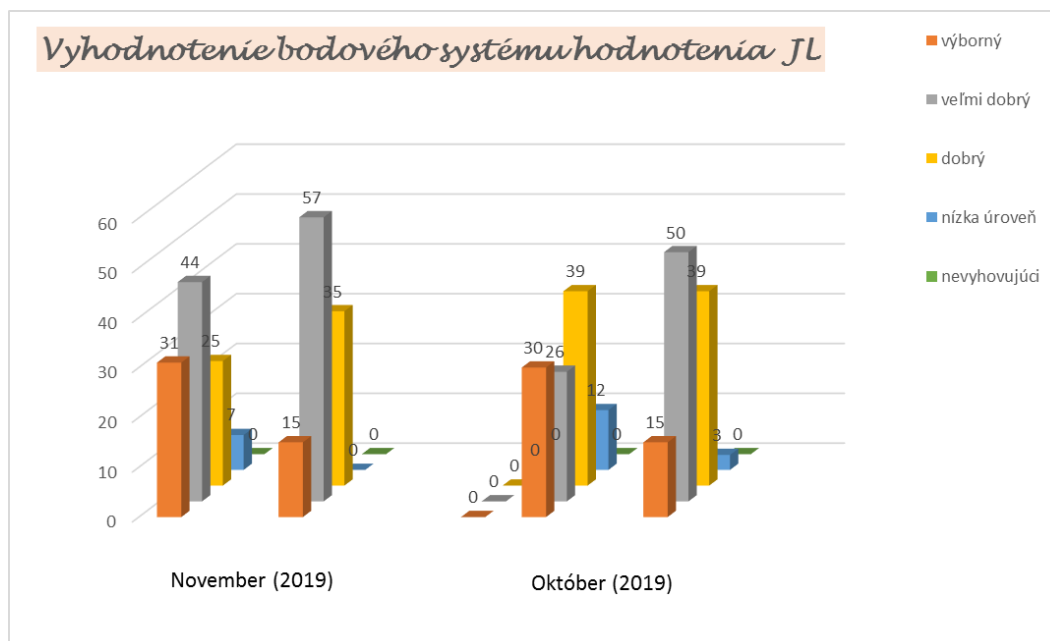
Kritérium efektivity: Percento skontrolovaných zariadení sociálnych služieb.

Vyhodnotenie úlohy:

A) V mesiaci október 2019 bola vykonaná analýza hodnotenia jedálnych lístkov v troch materských školách v rámci pôsobnosti 36 RÚVZ v SR.

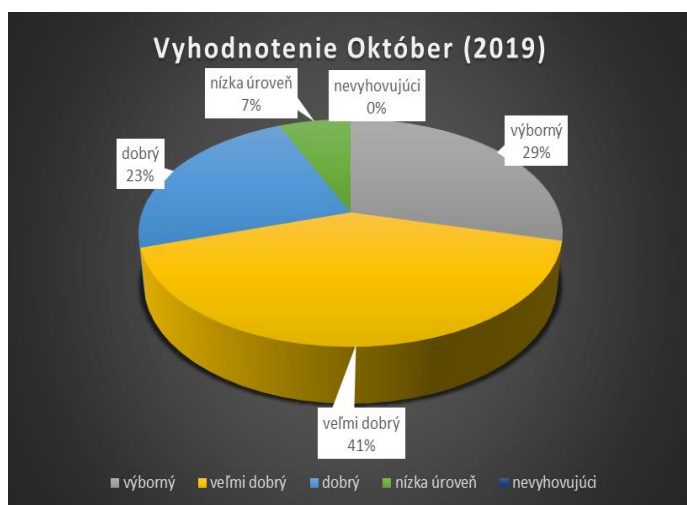
Cieľom úlohy bolo zmapovanie situácie v oblasti dodržiavania všeobecných zásad pre zostavovanie jedálnych lístkov v zariadeniach spoločného stravovania detí materských škôl a zistenie frekvencie podávania vybraných druhov potravín resp. pokrmov. V zariadeniach pre deti a mládež sa vykonávalo hodnotenie jedálnych lístkov motivačným spôsobom, ktorého zámerom bolo zlepšenie situácie týchto zariadení, zvýšenie záujmu mladých stravníkov za účelom skvalitnenia a nutričného vyváženia jedálnych lístkov. Výsledky zozbieraných materiálov jedálnych lístkov v 3 MŠ za obdobie jeseň, zima (mesačný jedálny lístok v mesiaci október a november) poukazujú na dobrú úroveň riešenej situácie.

Graf č. 1 Tabuľky výsledkov projektu za obdobie október – november (2019)

Prekvapujúcim zistením analýzy výsledkov je zhoršenie v podávaní olovrantov a desiat v mesiaci november, kde bola vyhodnotená nízka úroveň v zariadeniach až 12 krát a 3 krát u obedov, čo v porovnaní s mesiacom október bolo len 7 krát u desiat/olovrantov.

Graf č. 2

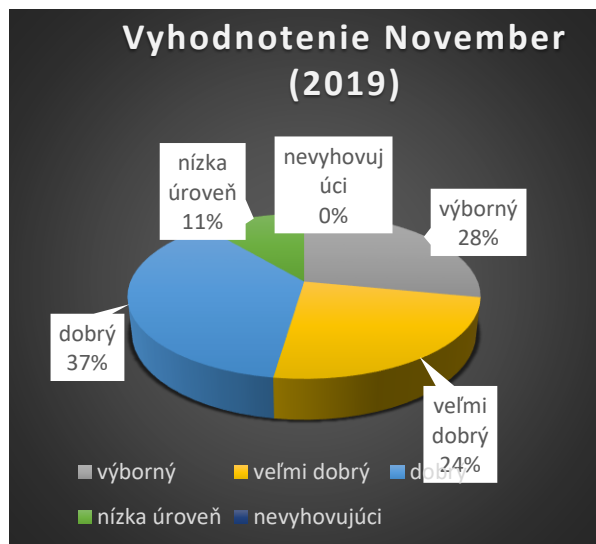

Tabuľka č. 1

OKTÓBER (2019)		
Frekvencia podávania vybraných pokrmov		
Vyhodnotenie	desiata/olovrant	obedy
výborný	31	15
veľmi dobrý	44	57
dobrá	25	35
nízka úroveň	7	0
nevyhovujúci	0	0
spolu	107	107

Tento fakt potvrdzuje aj skutočnosť, že v mesiaci október bola pestrosť pri podávaní desiat/olovrantov 44 krát a 57 krát pri podávaní obedov vyhodnotených na veľmi dobrej úrovni a v mesiaci november len 26 krát pri podávaní desiat /olovrantov 50 krát v prípade obedov.

Graf č.3

Tabuľka č. 2

NOVEMBER(2019)		
Frekvencia podávania vybraných pokrmov		
Vyhodnotenie	desiata/olovrant	obedy
výborný	30	15
veľmi dobrý	26	50
dobrý	39	39
nízka úroveň	12	3
nevyhovujúci	0	0
spolu	107	107

Na základe analýzy získaných výsledkov je potrebné zabezpečiť, aby pri normovaní surovín a vytváraní jedálneho lístka bolo správne zastúpenie jednotlivých druhov potravín tak, aby základné živiny a vitamíny boli dodávané v potrebnom množstve pre strávníkov jednotlivých vekových skupín podľa platných právnych predpisov. Pri zostavovaní jedálnych lístkov musia byť dodržané receptúry a technologická príprava pokrmov v súlade s Materiálno-spotrebnými normami určenými pre školské stravovanie, ktoré vychádzajú z obsahu výživových faktorov podľa OVD pre jednotlivé vekové kategórie strávníkov, ktoré sú uvedené vo Vestníku MZ SR Čiastka 4-5, dňa 19. júna 2015, Ročník 63.

B) V dňoch 2. 10. – 16. 10. 2019 bol vykonaný cielený monitoring zameraný na kontrolu plnenia priemerných výživových hodnôt celodennej stravy počas 7 dní v porovnaní s OVD a porovnanie energetickej a nutričnej hodnoty odobranej celodennej stravy v porovnaní

s OVD vo vybraných domovoch sociálnej starostlivosti, domovoch dôchodcov, domovoch špeciálnej starostlivosti v SR.

Počas uvedeného monitoringu bolo vykonaných 140 kontrol v 108 zariadeniach.

1) Výsledky kontrol plnenia priemerných výživových hodnôt celodennej stravy počas 7 dní na základe jedálneho lístka.

V rámci uvedenej kontroly bolo overených 81 týždenných jedálnych lístkov. Priemerné výsledky jednotlivých nutričných faktorov (energia, bielkoviny, tuky, sacharidy) boli porovnané s OVD osobitne pre kategóriu nepracujúcich žien a mužov vo veku nad 80 rokov.

Tab. č. 3: Prehľad výsledkov % plnenia OVD u žien:

Štatistický ukazovateľ	Energia	Bielkoviny	Tuky	Sacharidy
% plnenia OVD Priemer	121	147	138	115
% plnenia OVD Maximum	157	351	186	153
% plnenia OVD Minimum	86	113	93	76
počet údajov s hodnotami plnenia OVD nad 120	40	73	67	29
počet údajov s hodnotami plnenia OVD nad 150	3	33	22	0
počet údajov s hodnotami plnenia OVD pod 80	0	0	0	2

Z výsledkov vyplýva, že % plnenia OVD je významne prevýšené najmä čo sa týka príjmu bielkovín a tukov. Priemerné hodnoty uvedených parametrov sú v prípade bielkovín vyššie o 47% a v prípade tukov 38% bez zohľadnenia rozptylu.

Tab. č. 4: Prehľad výsledkov % plnenia OVD u mužov:

Štatistický ukazovateľ	Energia	Bielkoviny	Tuky	Sacharidy
% plnenia OVD Priemer	109	129	127	105
% plnenia OVD Maximum	144	184	168	149
% plnenia OVD Minimum	72	100	85	65
počet údajov s hodnotami plnenia OVD nad 120	18	47	52	16
počet údajov s hodnotami plnenia OVD nad 150	0	10	7	0
počet údajov s hodnotami plnenia OVD pod 80	2	0	0	4

% plnenia OVD u mužov je v porovnaní s % plnenia OVD u žien vyrovnannejšie vzhľadom na vyššie nároky jednotlivých živín avšak hodnoty sú taktiež prekročené v prípade bielkovín o 29% a tukov 27% bez zohľadnenia rozptylu.

Z uvedených výsledkov vyplýva, že prevádzkovatelia zariadení spoločného stravovania v rámci skupiny žien a mužov nad 80 rokov sa musia zamerať na úpravu jedálneho lístka tak, aby bol významne znížený príjem bielkovín a tukov (zaradenie väčšieho počtu nemasových jedál s ohľadom na údaje, že % plnenia sacharidov sú vyhovujúce po zohľadnení rozptylu).

2) Porovnanie energetickej a nutričnej hodnoty odobranej celodennej stravy v porovnaní s OVD pre ženy a mužov nad 80 rokov.

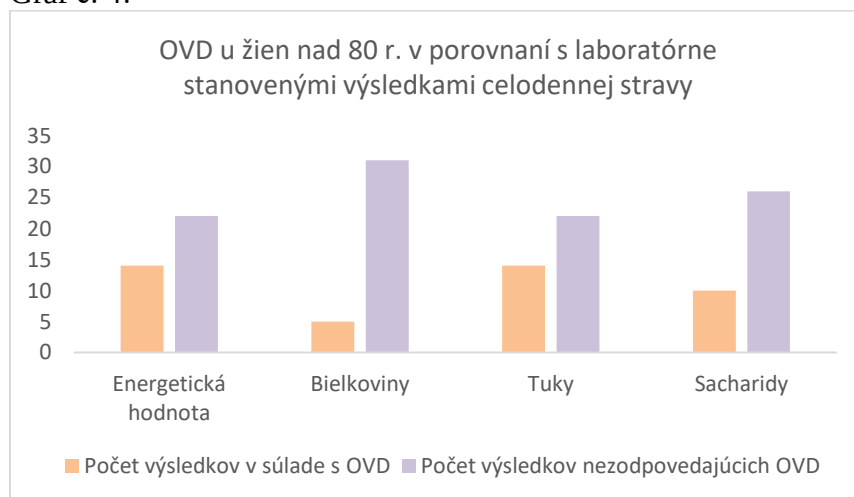
V období výkonu kontrol od 2. 10. – 16. 10. 2019 bolo laboratórne analyzovaných 36 vzoriek pokrmov, ktoré reprezentovali celodennú stravu podávanú osobám vo vybraných domovoch sociálnej starostlivosti, domovoch dôchodcov, domovoch špeciálnej starostlivosti. Vo vzorkách boli laboratórne stanovené bielkoviny, tuky, sacharidy a energia prepočtom.

Prehľad počtu vyhovujúcich a nevyhovujúcich výsledkov výživových faktorov zistených laboratórnymi analýzami v porovnaní s OVD pre ženy nad 80 rokov tab. č. 5 a graf č. 4:

Tab. č. 5:

	Počet výsledkov v súlade s OVD	Počet výsledkov nezodpovedajúcich OVD	% nevyhovujúcich výsledkov
Energia	14	22	61
Bielkoviny	5	31	86
Tuky	14	22	61
Sacharidy	10	26	72

Graf č. 4:

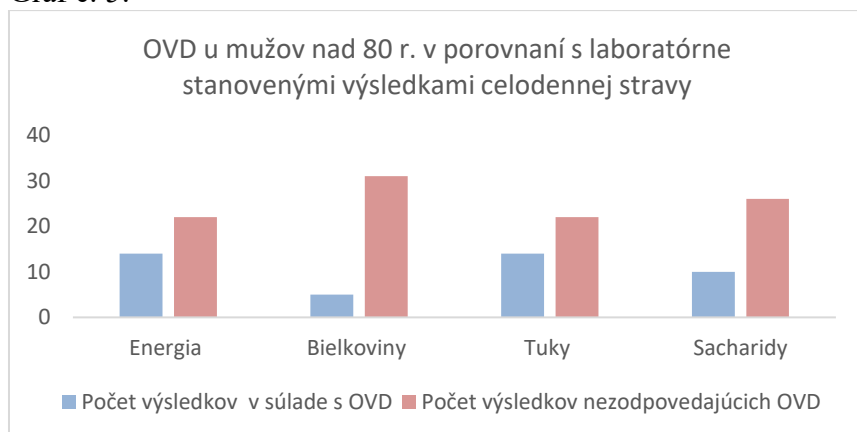
Z výsledkov po zohľadnení rozptylu 15% a pre bielkoviny 20% vyplýva, že OVD pre ženy nad 80 rokov neboli dodržané v 31 prípadoch čo týka bielkovín a 26 v rámci ukazovateľa sacharidy.

Prehľad počtu vyhovujúcich a nevyhovujúcich výsledkov výživových faktorov zistených laboratórnymi analýzami v porovnaní s OVD pre mužov nad 80 rokov vyjadrený v tab. č. 6 a graf č. 5:

Tab. č. 6:

	Počet výsledkov v súlade s OVD	Počet výsledkov nezodpovedajúcich OVD	% nevyhovujúcich výsledkov
Energia	19	17	47
Bielkoviny	8	28	78
Tuky	14	22	61
Sacharidy	14	22	61

Graf č. 5:

V rámci plnenia OVD pre mužov nad 80 rokov po zohľadnení rozptylu 15% a pre bielkoviny 20% vyplýva, že najčastejšie bola prekročená hodnota pre OVD bielkoviny.

Z uvedených výsledkov vyplýva, že dodržanie OVD všetkých výživových faktorov v rámci kontroly celodennej stravy bolo dosiahnuté v 53% pre ukazovateľ energia, 39% v rámci tukov a sacharidov a len 22% čo sa týka bielkovín.

Z kontrol plnenia priemerných výživových hodnôt celodennej stravy počas 7 dní na základe jedálneho lístka a z výsledkov energetických a nutričných hodnôt odobranej celodennej stravy v porovnaní s OVD pre ženy a mužov nad 80 rokov vyplýva, že zostavy jedál boli nastavené tak, že významne prevyšovali OVD pre bielkoviny rovnako obidve vekové kategórie pre ženy aj mužov, zároveň bolo zistené aj nedodržanie OVD pre faktor tuky.

Na základe zistených výsledkov budú RÚVZ pokračovať vo výkone kontrol zameraných na plnenie OVD a v spolupráci s poradňami zdravej výživy budú organizované odborné semináre zamerané na základné princípy tvorby jedálnych lístkov aby boli dodržané OVD čo s najmenším rozptylom v rámci dňa a týždňa.

B. Odpočet úlohy Ministerstvo kultúry SR

Úloha č. 9

Názov úlohy: Zvyšovať informovanosť o zásadách správnej výživy a vplyve výživy na zdravie človeka a zdôrazňovať význam prevencie v tejto oblasti prostredníctvom edukačných, prezentačných a publikačných aktivít.

Cieľ úlohy: Aktivity na podporu a presadzovanie správnej výživy.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo kultúry SR.

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

Kritérium efektivity: Príprava edukačných, prezentačných a publikačných materiálov o zásadách zdravej výživy.

Vyhodnotenie úlohy:

Ministerstvo kultúry SR plnilo uvedenú úlohu priebežne prostredníctvom činnosti organizácií vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti.

Vyššie uvedené aktivity v sledovanom období realizovali tieto organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR: Bibiana, Národné osvetové centrum (ďalej len „NOC“), Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči (ďalej len „SKN Levoča“), Slovenská národná knižnica (ďalej len „SNK“), Štátna vedecká knižnica v Prešove (ďalej len „ŠVK Prešov“), Štátna vedecká knižnica v Košiciach (ďalej len „ŠVK Košice“), Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici (ďalej len „ŠVK BB“) a Univerzitná knižnica v Bratislave (ďalej len „UKB“).

Rok 2017

Bibiana

Realizovala tvorivé dielne pre deti od 18 mesiacov do 3 rokov Oči, nos a ručičky, v rámci ktorých sa deťom čítal príbeh z knihy A. Lobela: Kvak a čľup, v ktorom si postavy zasadia semienka, z ktorých im vyrastú rastlinky. Na záver si deti urobili hostinu z ovocia a zeleniny, čiže hravou formou primeranou ich veku spoznávali rôzne druhy ovocia a zeleniny a ich význam pre zdravie človeka.

SKN Levoča

Knižničný fond bol obohatený o 5 nových titulov zaoberajúcich sa problematikou zdravej výživy, ktoré boli vydané v Braillovom písme a vo zvukovej forme. Vo februári bola pokrstená audiokniha Dia šlabikár 2 (Ing. Peter Herceg) – príručka pre deti s diabetom a pre ich rodičov, spolužiakov a kamarátov.

Články týkajúce sa problematiky výživy a jej vplyvu na zdravie človeka sú pravidelne publikované v časopisoch pre nevidiacich. V časopise Prameň bolo v rubrike Jedálniček trochu inak v roku 2017 uverejnených 24 príspevkov a ďalších 5 mimo rubriky. Boli v nej predstavené rôzne druhy ovocia, zeleniny a korenín spolu s návodom na ich prípravu. Ženský časopis Vierka v rubrike Zdravá výživa pravidelne v každom čísle publikuje články na tému zdravých potravín, zdravej výživy, celiakie, cukrov, nízkokalorických potravín, imunity a podobne. Piate číslo časopisu Rozhľady v roku 2017 bolo celé venované článkom na tému Dohán, káva a konope z pera Jozefa Ľudovíta Holubyho – historický pohľad.

SNK

Pripravila v rámci programu na rok 2017 podujatie pre verejnosť Chuťovky z archívu. 6. novembra 2017 od 17. do 19. hodiny Janica Lacová, propagátorka zdravej výživy a známa ambasádorka Jamieho Oliviera, pripravovala 150-ročné recepty z kuchárskych kníh v SNK na nový a zdravší spôsob. Podujatia sa zúčastnilo približne 50 osôb. Viac informácií o podujatí je prístupných na webovej stránke SNK – <http://www.snk.sk/sk/media-snk/oddelenie-pre-styk-s-miamediami-a-verejnostou/tlacove-spravy/1233-ako-chutili-chutovky-z-archivu.html>.

ŠVK BB

Realizovala 7 edukačných aktivít s danou témou – Medicinálne huby: poklady tradičnej čínskej medicíny, Príčiny chorôb z pohľadu tradičnej čínskej medicíny, Jarná očista podľa 5 elementov, Sujok terapia – liečenie pomocou semien – seminár tradičnej čínskej liečebnej metódy, Element zem – strava neskorého leta – seminár o výžive s využitím pravidiel tradičnej čínskej dietetiky, Štyri piliere osudu z pohľadu Klasickej čínskej medicíny – seminár pod vedením Soni Milovej a Filipa Vlka, Aurikoterapia a akupresúra ucha – praktický seminár pod vedením Soni Milovej. V rámci akvizičnej politiky bol knižničný fond dopĺňovaný novými dokumentmi zameranými na potraviny a výživu. Za rok 2017 to bolo 83 nových titulov knižných dokumentov a 15 titulov periodík s danou problematikou.

ŠVK Prešov

Realizovala 6 výstav, v rámci ktorých sa upozorňovalo na problematiku zdravej výživy (Svetový deň proti rakovine, Svetový deň zdravia, Deň Zeme, Svetový deň životného prostredia, Správna výživa v každom veku, Svetový deň duševného zdravia) a vypracovala 11 rešerší zameraných na danú problematiku.

UKB

Spracovala 29 odborných rešerší na relevantné témy, napr. hygiena vody a účinky na organizmus, bezpečnosť potravín, príčiny obezity, strava a obezita detí, strava ako spôsob prevencie nádorových ochorení, dna, kyselina močová a vplyv potravín. Rešerše sa spracovali z knižničných fondov UKB, z fondov iných knižníc, ale aj z bibliografických a plno textových databáz, do ktorých má UKB prístup na základe platenej ročnej licencie.

NOC

V rámci sociálnej prevencie uskutočnilo edukačné aktivity pre mládež akcentujúce aj oblasť zdravej výživy, prevenciu porúch príjmu potravy a vzniku tzv. kultu tela u obzvlášť rizikovej skupiny dospievajúcich s osobitým zreteľom na ženskú populáciu. Edukačné podujatia sa realizovali formou skupinovej interaktívnej práce lektoriek bez prítomnosti pedagógov. Boli realizované 3 skupinové aktivity pre 62 stredoškolákov a deviatakov v regiónoch (Považská Bystrica, Senica, Komárno) a 1 pre 18 študentov v Bratislave.

Téme sa venoval aj odborný časopis Sociálna prevencia 2/2017 s podtitulom Zdravie, zdravý životný štýl a nežiaduce sociálne a sociálno-patologické javy, v ktorom boli okrem iného publikované články: Výživa z pohľadu verejného zdravotníctva (MUDr. I. Trusková, PhD.), Projekt Životológia (Mgr. Henrieta Holúbeková).

Rok 2018

Bibiana

Realizovala tvorivé dielne pre deti od 18 mesiacov do 3 rokov Oči, nos a ručičky, v rámci ktorých sa deťom čítal príbeh z knihy A. Lobela: Kvak a čľup, v ktorom si postavy zasadia semienka, z ktorých im vyrastú rastlinky. Na záver si deti urobili hostinu z ovocia a zeleniny, čiže hrovou formou primeranou veku spoznávali rôzne druhy ovocia a zeleniny a ich význam pre zdravie človeka.

SKN Levoča

V hodnotenom období knižničný fond obohatila o ďalšie nové tituly zaoberajúce sa uvedenou problematikou, ktoré boli vydané v Braillovom písme (napr. I. Bukovský: (Za)chráňte svoje črevo a pre deti kniha od Jany Nielsenovej: Zdravie na tanieriku).

V marci prijala pozvanie medzi nevidiacich čitateľov známa poradkyňa v oblasti zdravého stravovania Antónia Mačingová, ktorá predstavila spôsob stravovania, ktorým nie je diéta, ale postupný prechod k trvalej zmene stravovacích návykov.

Otázkami potravín a zdravej výživy sa často venovali slepecké periodiká, ktoré vydáva SKN a to vo zvukovom časopise Prameň rubrika Jedálničiek trochu inak a v ženskom dvojmesačníku Vierka bolo v roku 2018 v každom čísle uverejnených hneď niekoľko príspevkov na tému zdravej výživy, bylín, plodov ovocia, zeleniny, ale aj jedlých kvetov.

SNK

V máji 2018 zorganizovala spolu so spoločnosťou JEMINE konferenciu zdravia juniorov. Časť konferencie bola určená pre základné školy, druhá časť pre stredné školy. Na konferencii odznali prednášky o histórii kuchárov, zdravoti potravín – ako čítať etikety a odborný garant z Jeseniovej fakulty prednášal o dôležitosti pohybu. Popri prednáškach sa konali workshopy o permakultúre, kváskovaní a workshop pre deti z materských škôl o výrobe semiačkových guľčiek a sadení. V priestoroch konania konferencie boli rozmiestnené informačné panely SNK s prezentovanými dielami.

V roku 2018 bolo na tému zdravá výživa, zdravá strava a zdravé potraviny skatalogizovaných a zapracovaných do on-line katalógu SNK 80 publikácií.

ŠVK BB

Realizovala 6 edukačných aktivít s danou témou – Múdrost' liečenia stredú ZEME, Päť bodov k dokonalej výžive stredú, Päť zásad správneho výberu potravín, Výživa potravín a ich vzťah k našim orgánom, Výživa pre matku a dieťa, Orgánové hodiny a ich vplyv na výživu. V rámci akvizičnej politiky bol knižničný fond dopĺňovaný novými dokumentmi zameranými na potraviny a výživu. Za rok 2018 to bolo 56 nových titulov knižných dokumentov a 19 titulov periodík s danou problematikou.

ŠVK Prešov

Realizovala 4 výstavy, v rámci ktorých sa upozorňovalo na problematiku zdravej výživy (Úžasná premena: zdravý životný štýl, Tajomstvo zdravého starnutia, Chlieb a hry – 2x) a vypracovala 7 rešerší zameraných na danú problematiku.

ŠVK Košice

V roku 2018 mala knižnica k dispozícii pre čitateľov cca 90 titulov, ktorých obsahom bola najmä výživa všeobecne, zdravá výživa, výživa detí, dietetika, poruchy výživy, cca 40 titulov z oblasti potravinárstva, spracovania potravín, kvality potravín a chémie potravinárstva a cca 15 titulov odborných periodík. 6. 2. 2018 sa konal diskusný klub s témou Zdravie a kondícia. Pri exkurziách v knižnici (v roku 2018 to bolo 27 exkurzií) žiaci a študenti hrali viacúčelovú jazykovú hru „Lasst uns einkaufen!“, pri ktorej hraní si nielen obohacovali slovnú zásobu, ale získali aj vedomosti o zdravej výžive.

NOC

V rámci odborného semináru Prevencia sociálno-patologických javov, ktorý sa konal 15. 3. 2018 v Michalovciach, najmä pre pracovníkov v oblasti kultúry, bol prezentovaný príspevok Medzinárodná štúdia HBSC – vybrané zistenia o zdraví školákov. Prezentácia zahŕňala aj vybrané aspekty správania detí a mládeže k stravovaniu a výžive.

V odbornom periodiku Sociálna prevencia 2/2018 bol uverejnený článok Niektoré úskalia psychologickej liečby mentálnej anorexie (PhDr. F. Krch).

Rok 2019

SKN Levoča

V hodnotenom období bol knižničný fond SKN obohatený o ďalšie nové tituly zaoberajúce sa uvedenou problematikou, ktoré boli vydané v Braillovom písme a vo zvukovom vyhotovení na CD a v on-line forme vo formáte MP3. Oddelenie redakcie SKN pripravovalo do zvukovej formy na využitie pre nevidiacich výber článkov zameraných práve na túto oblasť, ktoré boli uverejnené v časopisoch Zdravie a Diabetik a taktiež zaradovali do vlastných časopisov (Prameň a Vierka) prevzaté články s touto tematikou.

V roku 2019 ženský časopis Vierka (vychádza v Braillovom písme a vo zväčšenej čiernotlačí) uverejnil príspevky na tému: laktózovej a fruktózovej intolerancie, o kvalitách zemiakov, čo v sebe skrýva čarovný nápoj z kokosu, biely cukor nie je horší než med, čo sa v organizme deje po zjedení štiplavého jedla, čo je to a ako funguje ketodiéta, päť dobrých dôvodov prečo jesť banány, kokosový olej má v sebe unikátnu kombináciu mastných kyselín s veľmi silnými medicínskymi účinkami, o prednostiach tofu, pitie čaju môže priaznivo vplyvať na mozog, gaštan jedlý ponúka veľa v liečiteľstve aj v kuchyni.

Vo zvukovom časopise Prameň sa priamo či okrajovo zdravej výžive venovala rubrika Jedálniček trochu inak. Jednotlivé články rubriky sa podrobne venovali najrôznejšej zelenine, ovociu, koreninám a ďalším základným zložkám potravy, histórii ich objavenia, rozširovania a spracovania v kuchyni. Príspevky boli vždy doplnené receptom, ktorý spracovával tú ktorú potravinu či ingredienciu. V Prameni bolo téme zdravej výživy v hodnotenom období priamo či okrajovo venovaných aj ďalších 9 prevzatých článkov. Informovali nielen o priamom vplyve zdravej výživy na ľudský organizmus, ale aj o používaní zdravých či pre organizmus škodlivých potravín v histórii našej i svetovej gastronómii.

SNK

Knižničný fond SNK bol rozšírený celkovo o 89 knižničných jednotiek s tematikou týkajúcou sa zásad správnej výživy, vplyvu výživy na zdravie človeka a významu prevencie v tejto oblasti. Sú medzi nimi hlavne tlačené tituly a menšie množstvo elektronických zdrojov. Jednotlivé publikácie boli získané prostredníctvom inštitútu povinného výtlačku, medzinárodnou výmenou dokumentov a nákupom. Časť získaných knižničných jednotiek je voľne prístupná používateľom SNK v priestoroch Univerzálnej študovne. Zároveň je možné tieto a ostatné tituly požičiavať absenčne. Tiež boli vypracované 2 rešerše pre používateľov na témy výživa, výživa a zdravie.

ŠVK BB

Realizovala 3 edukačné aktivity s danou témou – Čaga & Reishi - kráľ a kráľovná liečivých húb - prednáška Filipa Hegedüsa o liečivých hubách (nielen) v Číne, Podpora zdravia pomocou esenciálnych olejov - o osobných skúsenostiach s využívaním esencií prírody Alenky a Lydky Oravcových, Čerpáme silu z prírody - liečivé huby - prednáška Filipa Hegedüsa o liečivých hubách.

V rámci akvizičnej politiky bol knižničný fond dopĺňovaný novými dokumentmi zameranými na potraviny a výživu. Za rok 2019 to bolo 119 nových titulov knižných dokumentov a 15 titulov periodík s danou problematikou.

ŠVK Prešov

Realizovala 1 výstavu Choroby dneška, v rámci ktorej sa upozorňovalo na problematiku zdravej výživy a vypracovala 9 rešerší zameraných na danú problematiku.

NOC

Realizovalo edukačné aktivity pre mládež formou skupinovej interaktívnej práce v rozsahu 2 vyučovacích hodín zameranej na problematiku kultu tela a vzniku porúch príjmu potravy.

Odborné periodikum Sociálna prevencia 2/2019 reflektovalo danú problematiku prostredníctvom príspevku Zdravotná gramotnosť školákov. Hlavné zistenia štúdie HBSC (J. Kopčáková).

Rok 2020 (od 1. 1 do 31. 5.)

SKN Levoča

V hodnotenom období bol knižničný fond SKN obohatený o ďalšie nové tituly zaoberajúce sa uvedenou problematikou, ktoré boli vydané v Braillovom písme a vo zvukovom vyhotovení na CD a v on-line forme vo formáte MP3. Oddelenie redakcie SKN pripravovalo do zvukovej formy na využitie pre nevidiacich výber článkov zameraných práve na túto oblasť, ktoré boli uverejnené v časopisoch Zdravie a Diabetik a taktiež zaraďovali do vlastných časopisov (Prameň a Vierka) tiež prevzaté články s touto tematikou.

V roku 2020 Vierka na svojich stránkach priniesla príspevky o mlieku, ako sa chudne s vajčkovou diétou, odborníčka radí, či by sme sa mali úplne vzdať polotovarov a tiež 20 zdravých potravín dôležitých pre organizmus.

Vo zvukovom časopise Prameň sa priamo či okrajovo zdravej výžive venovala rubrika Jedálniček trochu inak. Jednotlivé články rubriky sa podrobne venovali najrôznejšej zelenine, ovociu, koreninám a ďalším základným zložkám potravy, histórii ich objavenia, rozširovania a spracovania v kuchyni. Príspevky boli vždy doplnené receptom, ktorý spracovával tú ktorú potravinu či ingredienciu.

SNK

Knižničný fond SNK bol rozšírený celkovo o 27 knižničných jednotiek s tematikou týkajúcou sa zásad správnej výživy, vplyvu výživy na zdravie človeka a významu prevencie v tejto oblasti. Sú medzi nimi hlavne tlačené tituly a menšie množstvo elektronických zdrojov.

Jednotlivé publikácie boli získané prostredníctvom inštitútu povinného výtlačku,

medzinárodnou výmenou dokumentov a nákupom. Časť získaných knižničných jednotiek je voľne sprístupnená používateľom SNK v priestoroch Univerzálnej študovne. Zároveň je možné tieto a ostatné tituly požičiavať absenčne. Bolo vypracovaných 6 rešerší pre používateľov na témy výživa, výživa a zdravie.

ŠVK BB

V rámci akvizičnej politiky bol knižničný fond dopĺňovaný novými dokumentmi zameranými na potraviny a výživu, za časť roku 2020 to bolo 19 nových titulov knižných dokumentov.

ŠVK Prešov

Vypracovala 6 rešerší zameraných na danú problematiku.

C. Odpočet úloh Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Úloha č. 10

Názov úlohy: Podporovať zraniteľné populačné skupiny obyvateľstva, konkrétne osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

Cieľ úlohy: Udržať legislatívne podmienky pre zdravé stravovanie osôb s ťažkým zdravotným postihnutím odkázaným na diétne stravovanie.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

Kritérium efektivity: Kontrola udržiavania legislatívy.

Vyhodnotenie úlohy:

Podmienky poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu sú ustanovené v zákone č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o peňažných príspevkoch“), vrátane peňažného príspevku na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie na účely citovaného zákona sú výdavky na obstaranie potravín spojené s dodržiavaním diétneho režimu pri chorobách alebo poruchách uvedených v prílohe č. 5 zákona o peňažných príspevkoch.

Peňažný príspevok sa vypláca mesačne v troch výškach podľa druhu chorôb a porúch zoradených do troch skupín. Výška je stanovená percentom sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu (ďalej len „SŽM“). Peňažný príspevok je automaticky zvyšovaný v závislosti od valorizácie SŽM. V I. skupine je peňažný príspevok vyplácaný vo výške 18,56% SŽM, v II. skupine 9,28 % SŽM a v III. skupine 5,57 ŠŽM.

V roku 2017 bol peňažný príspevok poskytovaný mesačne priemerne 53 136 fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím v I. skupine vo výške 37,03 Eur, v II. skupine vo výške 18,52 Eur a v III. skupine vo výške 11,12 Eur. Celkovo tak bolo v roku 2017 vyplatených 14 706 858 Eur fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím odkázaným na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie.

V roku 2018 bol peňažný príspevok poskytovaný mesačne priemerne 51 874 fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím v I. skupine vo výške 38,07 Eur, v II. skupine vo výške 19,04 Eur a v III. skupine vo výške 11,43 Eur. Celkovo tak bolo v roku 2018 vyplatených 14 660 576 Eur.

V roku 2019 bol peňažný príspevok poskytovaný mesačne priemerne 50 716 fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím v I. skupine vo výške 39,02 Eur, v II. skupine vo výške 19,51 Eur a v III. skupine vo výške 11,71 Eur. Celkovo tak bolo v roku 2019 vyplatených 14 860 049 Eur.

Úloha č. 11

Názov úlohy: Zvýšenie informovanosti detí, mladých dospelých a zamestnancov detských domovov o dôležitosti výberu zdravých potravín a konzumácie kvalitnej výživy.

Cieľ úlohy: Zabezpečiť zdravé stravovanie v detských domovoch.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

Kritérium efektivity: Percento zapojených detských domovov do zdravého stravovania.

Vyhodnotenie úlohy:

Zvyšovanie informovanosti detí a mladých dospelých o zásadách správnej výživy a jej vplyve na zdravie človeka priamo súvisí so zabezpečovaním a prípravou stravy v centre pre deti a rodiny (ďalej len „CDR“). Stravovanie v súlade so zásadami zdravej výživy a s prihliadnutím na vek, zdravotný stav detí v samostatne usporiadaných skupinách, s výnimkou špecializovaných samostatných skupín pre deti ŤZP je zabezpečené formou samohospodárenia.

Každá skupina má pridelený svoj rozpočet, v rámci ktorého hospodári ako samostatná organizačná zložka. Deti pod vedením svojich vychovávateľov participujú na tvorbe jedálneho lístka, pri nákupe potravín v rámci skupiny, ako aj pri príprave stravy (varenie, pečenie, zaváranie ovocia a pod.) tak, ako v bežných rodinách. V cieľovej skupine väčších detí v rámci výchovnej činnosti sa rozvíjajú návyky k pracovným činnostiam vedúcim k získavaniu základných zručností v rôznych oblastiach – okrem bežných domácich prác, sebaobslužných činností, hygienických návykov aj k príprave stravy a získaniu informácií o zdravej výžive.

Zamestnanci viacerých CDR absolvovali program odbornej prípravy a následne skúšky odbornej spôsobilosti na epidemiologicky závažnú činnosť pri výrobe, manipulácii a uvádzaní do obehu potravín a pokrmov v zmysle zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov a tiež školenia týkajúce sa zdravej výživy a legislatívy v oblasti stravovania detí a mládeže. Uvedené aktivity boli organizované regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva.

D. Odpočet úloh Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Úloha č. 12

Názov úlohy: Uplatňovanie programu školské mlieko.

Cieľ úlohy: Podporiť spotrebu mlieka a mliečnych výrobkov u žiakov, prispieť k zaisteniu zdravej výživy a súčasne vytvárať zdravé stravovacie návyky. Prostredníctvom spolufinancovania projektu zabezpečiť, aby si žiaci mohli kúpiť mliečne výrobky lacnejšie.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Termín: V školskom roku 2016/2017.

Kritérium efektivity: Percento škôl, v ktorých sa zvýšila spotreba mlieka.

Vyhodnotenie úlohy:

Školský rok	Počet zapojených škôl v cieľovej skupine	Percento škôl zo všetkých škôl z cieľovej skupiny	Počet zapojených detí	Percento zapojených detí z cieľovej skupiny
2016/2017	2 322	37,42 %	306 339	36,55 %
2017/2018	2 561	41,19 %	446 713	52,99 %
2018/2019	2 682	43,01 %	477 869	56,51 %

ÚLOHA č. 13

Názov úlohy: Zabezpečenie programu podpory konzumácie ovocia a zeleniny v školách „Školské ovocie a zelenina“ spolufinancovaného EÚ.

Cieľ úlohy: Zvýšenie konzumácie ovocia a zeleniny u detí a žiakov (v materských školách a základných školách a školách so špeciálnym výchovno-vzdelávacími potrebami vo veku 3 až 15 rokov), vplývať na zmenu ich stravovacích návykov a predchádzať chorobám z nadhmotnosti a obezity. Zvýšiť vedomosti o zdravotných účinkoch ovocia a zeleniny. Zabezpečovať sprievodné opatrenia formou návštev detí na poľnohospodárskych farmách. Edukačnými činnosťami obmedziť plytvanie potravinami a tým chrániť životné prostredie.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

Kritérium efektivity: Percentá škôl a škôlok ktoré sú zapojené do programu „Školské ovocie a zelenina“.

Vyhodnotenie úlohy:

Školský rok	Počet zapojených škôl v cieľovej skupine	Percento škôl zo všetkých škôl z cieľovej skupiny	Počet zapojených detí	Percento zapojených detí z cieľovej skupiny
2016/2017	3 266	60,96 %	550 929	88,66 %
2017/2018	3 509	56,43 %	560 907	66,54 %
2018/2019	3 654	65,86 %	574 441	89,24 %

Od 1. augusta 2017 sa dva programy – školský program pre ovocie a zeleninu a školský program pre mlieko spojili do jedného právneho rámca. Pravidlá sú zamerané na vyššiu efektívnosť, cielenejšiu podporu a posilnenie vzdelávacieho rozmeru.

Nový právny rámec stanovuje školský program pre ovocie, zeleninu a mlieko, ktorého cieľom je trvalé zvyšovanie podielu týchto výrobkov v strave detí v období, kedy sa formujú ich stravovacie návyky.

Úloha č. 14

Názov úlohy: Zabezpečovanie ovocia a zeleniny formou bezplatných dodávok pre neziskové alebo charitatívne organizácie, nemocnice, detské domovy alebo domovy dôchodcov, resp. pre akcie zamerané na propagáciu zdravej výživy.

Cieľ úlohy: Bezplatná distribúcia ovocia a zeleniny formou sťahovania produkcie z trhu podľa nariadenia EP a Rady č. 1308/2.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Termín: Od roku 2016 každoročne.

Kritérium efektivity: Množstvo ovocia a zeleniny zabezpečeného formou bezplatných dodávok.

Vyhodnotenie úlohy:

V súlade s nariadením Európskeho parlamentu a rady (EÚ) č. 1308/2013 zo 17. decembra 2013, ktorým sa vytvára spoločná organizácia trhov s poľnohospodárskymi výrobkami, a ktorým sa zrušujú nariadenia Rady (EHS) č. 922/72, (EHS) č. 234/79, (ES) č. 1037/2001 a (ES) č. 1234/2007 v platnom znení, vplyvom zákazu dovozu poľnohospodárskych výrobkov do Ruskej federácie, boli od roku 2014 delegovanými nariadeniami Komisie prijaté dodatočné mimoriadne opatrenia pre výrobcov v sektore ovocia a zeleniny v rámci jednotlivých období. Podľa delegovaných nariadení sa mohli vykonávať opatrenia SOPT, čiast' prevencia kríz a krízový manažment: a) stiahnutie z trhu a bezplatná distribúcia charitatívnym organizáciám, b) stiahnutie z trhu – iné miesta určenia ako bezplatná distribúcia, išlo o zničenie produktov – kompostovanie a poskytnutie na skrmovanie, c) zelený zber a neuskutočnenie zberu.

Pre obdobie od 1. júla 2016 do 30. júna 2017 mohli organizácie výrobcov v sektore ovocia a zeleniny realizovať dočasné mimoriadne opatrenia podľa delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) č. 2016/921 z 10. júna 2016, ktorým sa stanovili ďalšie dočasné mimoriadne podporné opatrenia pre výrobcov určitých druhov ovocia a zeleniny. SR bola delegovanými nariadeniami pridelená podpora na množstvo 3 000 t produktov, v rámci daných období sa využívalo opatrenie na stiahnutie z trhu a bezplatná distribúcia. V období od 8. augusta 2015 do 30. júna 2016 sa využila možnosť stiahnuť z trhu 859,73 t jabĺk. V období od 1. júla 2016 do vyčerpania stanoveného množstva, alebo do 30. júna 2017 sa ku koncu decembra 2016 v rámci opatrenia stiahlo z trhu 410,53 t jabĺk na bezplatnú distribúciu. Pre obdobie od 1. júla 2017 do 30. júna 2018 mohli organizácie výrobcov realizovať dočasné mimoriadne opatrenia podľa delegovaného nariadenia Komisie (EÚ) č. 2017/1165 z 20. apríla 2017, ktorým sa stanovujú dočasné mimoriadne podporné opatrenia pre výrobcov určitých druhov ovocia. V období od 1. júla 2017 do vyčerpania stanoveného množstva, resp. do 30. júna 2018 sa ku koncu decembra 2017 v rámci opatrenia stiahlo z trhu 49,65 t jabĺk na bezplatnú distribúciu.

Pre obdobie od 1. júla 2018 už EK neprijala mimoriadne opatrenia v sektore ovocia a zeleniny.

E. Odpočet úloh Ministerstvo obrany SR

Úloha č. 15

Aktualizovať skladby jedál pre jednotlivé skupiny profesionálnych vojakov a ich detí počas zotavovacích podujatí.

Cieľ úlohy: Cílený štátny zdravotný dozor zameraný na zariadenia spoločného stravovania.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo obrany SR.

Termín: Priebežne v rokoch 2016 – 2025.

Kritérium efektivity: Percento vykonaného štátneho zdravotného dozoru v zariadeniach spoločného stravovania v rezorte obrany.

Vyhodnotenie úlohy:

Vojenský ústav hygieny a epidemiológie Bratislava (ďalej len „VÚHE Bratislava“), v roku 2019 v rámci štátneho zdravotného dozoru (ďalej len „ŠZD“) vykonal v zariadeniach spoločného stravovania 49 kontrol zameraných na správne skladovanie a kvalitu potravinárskych produktov, sledovanie dodržiavania technologických postupov pri príprave jedál, dodržiavanie zásad správnej výrobnnej praxe pri ich príprave, hodnotenie kvality zostavovania jedálnych lístkov s cieľom dodržiavania správnej skladby bielkovín, tukov, sacharidov, dostatočného zastúpenia hydínového mäsa, rýb, zeleniny v pripravovanej strave a ovocia pre profesionálnych vojakov ale aj zamestnancov MO SR. V predchádzajúcich rokoch, v rámci svojej pôsobnosti VÚHE Bratislava: v roku 2018 vykonal 41 a v roku 2017 63 kontrol s hore uvedeným zameraním. VÚHE Bratislava vykonáva ŠZD v rezorte obrany v 64 zariadeniach spoločného stravovania.

V roku 2019 v rámci zotavovacích podujatí pre deti (detské rekreácie, denný letný detský tábor alebo školy v prírode), ktoré boli odsúhlasené rozhodnutiami (5) VÚHE Bratislava, bolo uskutočnených v zariadeniach (5), v 14 turnusoch zúčastnených 850 detí profesionálnych vojakov a zamestnancov MO SR. Pred začatím ich činnosti/prevádzky bol vykonaný štátny zdravotný dozor, v rámci ktorého sa okrem iného kontroluje aj skladba, kvalita a pestrosť jedálnych lístkov zodpovedajúcich veku resp. špeciálnym stravovacím požiadavkám detí, tak, aby boli dodržané zásady správnej skladby bielkovín, tukov, sacharidov, dostatočného zastúpenia hydínového mäsa, rýb, zeleniny v pripravovanej strave ako aj ovocia.

Za predchádzajúce obdobie bolo vykonané: v roku 2018 odsúhlasenie rozhodnutiami (5) VÚHE Bratislava ako správneho orgánu v 5 zariadeniach a 18 turnusoch odrekreovanie 645 detí profesionálnych vojakov a zamestnancov MO SR; v roku 2017 odsúhlasenie rozhodnutiami (17) VÚHE Bratislava ako správneho orgánu v 4 zariadeniach a 18 turnusoch odrekreovanie 679 detí profesionálnych vojakov a zamestnancov MO SR.

Poradňa zdravia, ktorá je zriadená vo VÚHE Bratislava vykonala v roku 2019 monitoring výživy, zdravého životného štýlu spojeného s vyšetreniami zameranými na odhaľovanie rizikových faktorov srdcovo cievnych ochorení u 91 záujemcov/klientov z radov profesionálnych vojakov a zamestnancov rezortu. Cieľom poradne je výchova k zdraviu, presadzovanie zdravého životného štýlu, zásad správnej výživy a životosprávy, poskytovanie odborných informácií, formovanie vedomostí, postojov, návykov zameraných na ochranu, podporu a rozvoj zdravia. Využívajú sa metódy systematického pôsobenia formou individuálneho poradenstva a špecifickej intervencie zameranej na primárnu prevenciu rizikových faktorov chronických ochorení. S klientom poradne je vyplňovaný dotazník podľa programu Test zdravé srdce, kde sa zisťujú údaje o fajčení, fyzickej a pohybovej aktivite, príčinách nadváhy, rodinná a osobná anamnéza, stravovacie návyky a zlovyky, štruktúra stravovania a frekvencia stravovacích dávok. Zhodnotením všetkých aktuálnych údajov a biochemických vyšetrení dostane klient „Zdravotné vysvedčenie“ s následným odporúčaním a individuálnym poradenstvom o zdravej výžive a zdravom životnom štýle. V prípade zvýšenej, alebo rizikovej hladiny jednotlivých biofyzikálnych parametrov je klient pozývaný na opakované vyšetrenie. Ak rizikové faktory pretrvávajú, klient je odporúčaný do starostlivosti svojho ošetrojúceho lekára. V predchádzajúcich rokoch Poradňa zdravia VÚHE Bratislava vykonala vyšetrenie u 78 klientov v roku 2018 a v roku 2017 bolo realizovaných 52 vyšetrení u klientov.

Kvôli zlepšeniu dostupnosti a záujmu o preventívnu činnosť Poradne zdravia pre zamestnancov a profesionálnych vojakov pracujúcich mimo Bratislavu, boli zo strany VÚHE Bratislava v roku 2019 zrealizované dva výjazdy mobilnej Poradne zdravia, s celkovým počtom vyšetrených 62 klientov/záujemcov z radov profesionálnych vojakov a zamestnancov. V roku 2018 boli realizované dva výjazdy mobilnej Poradne zdravia, počas ktorých bolo vyšetrených 63 klientov/záujemcov z radov profesionálnych vojakov a zamestnancov rezortu.

VÚHE Bratislava v sledovanom období uverejnil vo svojich priestoroch edukačné materiály vyzdvihujúce potrebu konzumácie zeleniny a ovocia s uvedením všetkých zdraviu prospešných látok súvislosti s plnením Akčného plánu, ako aj na intranetovej stránke MO SR informačné, edukačné plagáty a články so zameraním na racionálnu výživu a vplyv spôsobu stravovania na rozvoj rôznych civilizačných ochorení a zároveň sa podieľal na ročenke 2019, vydávanej

Ministerstvom obrany Slovenskej republiky odborným materiálom ohľadom uvedenej problematiky a Poradne zdravia zriadenej VÚHE Bratislava.

V nasledujúcom sledovanom období bude VÚHE Bratislava naďalej pokračovať v plnení stanovených úloh.

F. Odpočet úloh Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR

Úloha č. 16

Názov úlohy: Monitorovať a analyzovať stav obsahu Školských vzdelávacích programov škôl a školských zariadení s ohľadom na tému zdravej výživy a zabezpečenie a realizáciu zdraviu prospešných pohybových aktivít. Monitorovať a podporovať skvalitnenie zdravého prostredia škôl a školských zariadení ako súčasť výkonu riadiacej činnosti riaditeľov škôl a školských zariadení.

Cieľ úlohy: Aktualizovať obsah vzdelávania podľa najnovších vedeckých poznatkov v oblasti výživy detí a mládeže a zdravého životného štýlu. Vytvárať zdravé prostredie v školách a zabrániť tak nárastu rizikových faktorov, ktoré ovplyvňujú vznik neprenosných ochorení z hľadiska prevencie obezity.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Termín: 2017, 2020, 2023, 2025.

Kritérium efektivity: Percentuálny nárast projektov a aktivít zameraných na vývoj nových metód.

Vyhodnotenie úlohy:

Školy a školské zariadenia participujú v oblasti podpory zdravia a prevencie vo výžive na viacerých aktivitách v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu a voľnočasových aktivít detí a žiakov.

Edukácia žiakov v oblasti uplatňovania zásad správnej výživy, uvedomenia pochopenia vplyvu výživy na zdravie človeka je súčasťou Štátnych vzdelávacích programov pre všetky stupne škôl, je stálou súčasťou vzdelávacích štandardov viacerých vyučovacích predmetov (najmä prírodoveda, biológia, telesná a športová výchova) a tiež prierezových tém (ochrana a bezpečnosť zdravia, osobnostný a sociálny rozvoj, mediálna výchova).

Štátny pedagogický ústav pripravil vzdelávací štandard k voliteľnému predmetu Viem, čo zjem (<https://www.statpedu.sk/sk/metodicky-portal/aktuality/vzdelavaci-standard-volitelného-predmetu-viem-co-zjem.html>), ktorý zahŕňa metodické materiály pre 30 vyučovacích hodín (t.j. metodické listy pre učiteľa, prezentácia pre učiteľa, pracovné listy pre žiaka, tematický plán).

Výchova k zdravej výžive je zaradená do vzdelávacích štandardov v predmete biológia v témach a tematických celkoch ako napr. Život s človekom a v ľudských sídlach - rastliny pestované v záhradách, Človek a jeho telo - tráviaca sústava – zložky potravy a zásady správnej výživy a na prvom stupni základných škôl najmä v predmetoch prvouka a prírodoveda.

Využívané sú námety praktických aktivít, ako zloženie stravy človeka, námety na krátkodobé a dlhodobé pozorovania a aktivity žiakov: napr. zistiť a porovnať stravovacie návyky spolužiakov, zistiť prieskumom dodržiavanie zásad správnej výživy spolužiakov a

taktiež námety na tvorbu žiackych projektov na tému zdravý životný štýl. V rámci záujmovej činnosti vedú školy žiakov k zdravým stravovacím návykom, k vareniu zdravých ovocných a zeleninových jedál.

Školy každoročne realizujú programy na podporu zdravého životného štýlu pravidelným usporiadaním akcií zameraných na ochutnávku zdravých jedál, ktoré pripravujú žiaci na hodinách určených k podpore zdravého životného štýlu. Propagácia zdravého životného štýlu sa na školách realizuje prostredníctvom rôznych súťaží v školách a aj medzi školami navzájom a taktiež výtvarnými a recitačnými súťažami.

Školy v oblasti zdravého životného štýlu zabezpečujú vzdelávanie odborných zamestnancov škôl a školských zariadení, koordinátorov prevencie a vedúcich zariadení školského stravovania. Vedúce zariadenie školského stravovania sa vzdelávajú v oblasti zdravej výživy a v rámci stravovania detí a zamestnancov dbajú na zaraďovanie zdravých jedál.

Deťom sú v školských jedálňach ponúkané zdravé desiate. Jedálne lístky obsahujú novo zaradené receptúry s obsahom zdravých potravín. Veľká pozornosť je venovaná kultúre stolovania stravníkov v školských jedálňach s cieľom skvalitnenia úrovne priestorového vybavenia školskej jedálne. Význam má aj estetické prostredie školských jedální v podobe výzdoby a násteniek, ktorých cieľom je výchova stravníkov k zdravým stravovacím návykom, na túto tému sú zamerané tiež tematické a informatívne kontroly.

V rámci opatrení zameraných primárne na podporu zdravého životného štýlu, rezort školstva podporuje zdraviu prospešné pohybové a športové aktivity, predovšetkým zamerané na deti a mládež. Systémová podpora oblasti „šport a zdravie“ je zakotvená v Koncepcii štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020, ktorá bola schválená vládou SR dňa 19.12.2012 a je platná do roku 2020.

Rezort školstva každoročne podporuje projekty športových a iných občianskych združení prostredníctvom dotačnej výzvy a poskytuje finančné prostriedky v oblasti športu na projekty školského športu, univerzitného športu a športu pre všetkých, na podporu a rozvoj turistických a cykloturistických trás, ako aj na projekty pre popularizáciu pohybových aktivít detí, mládeže a seniorov.

V rámci zvýšenia pohybovej aktivity obyvateľstva sa MŠVVaŠ SR zapojilo do iniciatívy Európskej komisie Európsky týždeň športu, ktorý sa koná pravidelne v septembri už od roku 2015. Do podujatia na podporu športu a pohybovej aktivity v celej Európe sa zapojilo všetkých 38 krajín Európy. Národným koordinátorom Európskeho týždňa športu na Slovensku je Národné športové centrum, priamo riadená organizácia ministerstva. Prostredníctvom Európskeho týždňa športu sa vyzýva k pohybu všetkých Slovákov bez ohľadu na vek, zázemie či športovú úroveň, a to nielen počas tohto týždňa, ale po celý rok. Organizátori športových podujatí majú možnosť zaregistrovať svoje podujatie a stať sa oficiálnou súčasťou celoeurópskej kampane. Celkovo bolo na podporu Európskeho týždňa športu doteraz registrovaných viac ako 100 športových podujatí, na ktorých sa aktívne zúčastnilo vyše 200 000 detí a dospelých.

MŠVVaŠ SR taktiež každoročne zverejňuje výzvy na podávanie žiadosti o poskytnutie finančných prostriedkov, v rámci ktorých školám poskytuje finančnú podporu v oblasti zdravého životného štýlu.

Podpora zdravej výživy a stravovacích návykov je taktiež každoročne formulovaná v odporúčaniach v Pedagogicko-organizačných pokynoch.

Úloha č. 17

Názov úlohy: Podporovať rezortné programy Zdravie na tanieri, Zdravý životný štýl a Celospoločenské programy podpory zdravia a to Školský mliečny program a Program Ovocie a zelenina škôl. Aktualizovať materiálno - spotrebné normy pre školské stravovanie so zámerom zlepšiť nutričnú kvalitu potravín určených pre školské

stravovanie. Analyzovať plnenie odporúčaných výživových dávok v školskom stravovaní a znížiť využívanie potravín s vysokým obsahom energie, nasýtených tukov, trans-mastných kyselín, cukru a soli, ako aj sledovať príjem nápojov s pridaným cukrom. Pokračovať vo vytváraní partnerstiev a budovaní spolupráce s relevantnými inštitúciami a so stavovskými organizáciami sa podieľať na odbornom raste zamestnancov zariadení školského stravovania.

Cieľ úlohy: Podporovať rozvoj školského stravovania, poskytnúť možnosť zdravej voľby ako alternatívu školských bufetov a zvýšiť dennú spotrebu čerstvého ovocia a zeleniny.

Zodpovedný rezort: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Termín: Každoročne do r. 2025.

Kritérium efektivity: Percento analyzovaných plnení aktualizovaných materiálovo spotrebných noriem a odporúčaných výživových dávok v školskom stravovaní.

Vyhodnotenie úlohy:

Cieľ č. 1: Podporovať rezortné programy.

A) Zdravie na tanieri – skvalitnenie zdravého prostredia škôl a školských zariadení.

Tab. č. 1:

Rok	Počet všetkých žiadostí	Počet úspešných žiadostí/celkovo poskytnuté finančné prostriedky
2017	147	15 / 100 000 eur
2018	69	30 / 197 500 eur
2019	116	28 / 200 000 eur

B) Celospoločenské programy podpory zdravia v školách a v školských zariadeniach - Školské mlieko a Školské ovocie. Podpora správnej životosprávy, zvýšenie konzumácie mlieka, mliečnych výrobkov, ovocia a zeleniny u detí.

Tab. č. 2: Počet zariadení školského stravovania (ZŠS) a z toho počet ZŠS zapojených do programu (v %) z celkového počtu:

Rok	Počet ZŠS	Školské mlieko	Školské ovocie
2017	4347	2324 (53%)	2947 (68%)
2018	4374	2501 (57%)	3030 (69%)
2019	4400	2551 (58%)	3147 (72%)

Cieľom programov je zvýšiť spotrebu mlieka, mliečnych výrobkov, ovocia a zeleniny u detí a žiakov, a tak prispieť k zabezpečeniu zdravej výživy a vytváraniu zdravých stravovacích návykov.

Školy v spolupráci so ZŠS realizovali aktivity s cieľom oboznámiť deti, žiakov a verejnosť o celospoločenských programoch „Školské mlieko“ a „Ovocie a zelenina do škôl“.

Aktivita boli prezentované formou projektov, súťaží, besied, vedomostných kvízov, exkurzií a pod.

Cieľ 2: Analyzovať plnenie odporúčaných výživových dávok v školskom stravovaní a znížiť využívanie potravín s vysokým obsahom energie, nasýtených tukov, trans-mastných kyselín, cukru a soli, ako aj sledovať príjem nápojov s pridaným cukrom.

A) Dosiahnuť zníženie rizikových faktorov výživy - soľ, cukry, tuky. Podporovať zvýšenie príjmu pozitívnych nutrientov vo výžive - ovocie, zelenina, mlieko, ryby. Vplývať na zmenu stravovacích návykov u detí a predchádzať chorobám z nadhmotnosti a obezity.

Tab. č. 3: Počet metodických usmernení, kontrol, konzultácií, rozborov a analýz zameraných na vyhodnotenie OVD:

Rok	Počet usmernení, kontrol, konzultácií.
2017	100
2018	56
2019	72

Kontroly, rozborov a analýzy v ZŠS boli zamerané na:

- dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov;
- dodržiavanie zásad na zostavovanie jedálnych lístkov;
- na kvalitu podávaných jedál;
- vyhodnotenie odporúčaných výživových dávok.

Hlavným cieľom bolo vyhodnotiť uplatňovanie zásad na zostavovanie jedálnych lístkov, kvalitu podávaných jedál a vyhodnotenie odporúčaných výživových dávok. Vo vybraných zariadeniach školského stravovania vychádzajúc z materiálo-spoliteľných noriem a receptúr boli výsledné hodnoty nutričných hodnôt z programu ZŠS porovnané s odporúčanými výživovými dávkami pre obyvateľstvo SR (9. revízia) pre jednotlivé vekové kategórie stravníkov vo Vestníku MZ SR, čiastka 4 -5 zo dňa 19.6.2015.

Opatrenia boli zamerané na podporu správnych stravovacích návykov, správnu voľbu zdravých potravín, informovanosti o zásadách správnej výživy a vplyve výživy na zdravie človeka. Opatrenia sledovali, aby jedlá poskytované v rámci školského stravovania spĺňali kritériá kladené na vyváženú výživu a v školách vytvárali zdravé prostredie, aby sa obmedzoval vplyv reklamy na jedlo/nápoje s vysokým obsahom tukov, cukrov a soli a realizovalo sa vzdelávanie detí najmä v oblasti výberu potravín a tak sa zamedzilo nezdravému stravovaniu a následne riziku nadváhy a obezity u detí a mládeže.

B) Vzdelávať zamestnancov zariadení školského stravovania so zameraním v oblasti správnej voľby potravín, zdravých stravovacích návykov a zdravej výživy.

Rok	Vzdelávanie (odborný seminár - OS, konferencia - K) na tému:
2017	OS: „Kvalita potravín v školskom stravovaní a reformulácia potravín“

2018	OS: „Materiálno - spotrebné normy pre školské stravovanie 2018 a zmeny stravovacích návykov detí a žiakov v školách“
2019	OS: „Individuálny prístup k stravovaniu dieťaťa a kvalita potravín zo slovenských regiónov“ K: „Dovidenia rezne alebo startup modrej planéty“

Záver:

Do programu „Školské mlieko“ sa v školských rokoch 2016/2017 až 2018/2020 zapojilo spolu 1 230 921 žiakov a 7 565 škôl. Počet zapojených škôl a aj počet žiakov pravidelne stúpali. Počet materských škôl so zvýšenou spotrebou mlieka a mliečnych výrobkov stúpol o 8%, základných škôl o 10%, u stredných škôl došlo k poklesu spotreby o 35% v porovnaní s obdobím začiatku realizácie Akčného plánu pre potraviny a výživu.

Čo sa týka programu podpory konzumácie ovocia a zeleniny v školách „Školské ovocie a zelenina“, zapojených bolo 10 429 škôl a 1 111 836 žiakov. Percento zapojených škôl a žiakov pravidelne rástlo s výnimkou školského roku 2017/2018, kedy bolo % zapojených žiakov nižšie v porovnaní s rokom 2016/2017 o 22%.

V rámci programu „Zdravie na tanieri“ bolo v rokoch 2017 – 2020 poskytnutých 497 500 Eur. Počet úspešných žiadostí bol 73, najviac v roku 2018, kedy to bolo 30.

V súvislosti s poskytovaním peňažného príspevku na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie a na obstaranie potravín spojených s dodržiavaním diétného režimu pri chorobách alebo poruchách uvedených v prílohe č. 5 zákona o peňažných príspevkoch bol v rokoch 2017 – 2020 poskytnutý peňažný príspevok vo výške 44 227 483 EUR 155 726 fyzickým osobám. Z údajov avšak vyplýva, že počet fyzických osôb, ktoré peňažný príspevok dostávajú sa od roku 2017 každoročne znižuje.

Kontrola dodržiavania príjmu soli v systéme školského stravovania, v rámci ktorého sa pripravuje strava, vychádza z materiálo-spotrebných noriem, receptúr a revidovaných odporúčaných výživových dávok (ďalej len „OVD“). Z výsledkov monitoringu obsahu soli v školskej strave vyplynulo, že počas výkonu štátneho zdravotného dozoru v školských stravovacích zariadeniach iba v 6 % sledovaných škôl vyhovovalo zloženie stravy z pohľadu obsahu soli, vo zvyšných vzorkách bolo zaznamenané prekročenie soli v rámci OVD.

Podľa WHO je odporúčaný denný príjem soli 5 g/deň u dospelého človeka. Počas výkonu štátneho zdravotného dozoru v zariadeniach spoločného stravovania bolo zistené, že v roku 2019 bol obsah soli prekročený vo všetkých kontrolovaných vzorkách obedového menu rovnako ako v roku 2017, tzn. ani jedna vzorka neobsahovala množstvo soli do 1,75 g (obed predstavuje 35 % celodenného príjmu potravy). V roku 2018 bolo vyhovujúcich len 5% z testovaných 74 vzoriek.

V súvislosti s výživovými odporúčaniami v rámci zdravej výživy boli dňa 19. júna 2015 zverejnené vo vestníku Ministerstva zdravotníctva SR odporúčané výživové dávky pre obyvateľstvo v SR, ktoré vytvárajú základný predpoklad na zabezpečenie zdravej výživy. V zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR bolo v oblasti vzdelávania o výžive počas rokov 2017 – 2020 vydaných 80 publikácií, 62 rešerší, 49 periodík a zároveň knižničný fond bol rozšírený o približne 398 nových knižných titulov, zároveň bolo zorganizovaných 11 výstav zameraných na problematiku zdravej výživy.

Počas rokov 2017 – 2020 bola vykonaná aj kontrola bezpečnosti a výživovej hodnoty pokrmov v zariadeniach spoločného stravovania určených pre zariadenia sociálnych služieb.

Výsledky kontrol plnenia priemerných výživových hodnôt celodennej stravy počas 7 dní na základe jedálneho lístka poukázali na to, že % plnenia OVD je významne prevýšené najmä čo sa týka príjmu bielkovín a tukov. Priemerné hodnoty uvedených parametrov sú v prípade bielkovín vyššie o 47% a v prípade tukov 38% bez zohľadnenia rozptylu. Najvyššie % nevyhovujúcich výsledkov bolo u obsahu bielkovín (78%), % nevyhovujúcich výsledkov pre tuky a sacharidy bolo 61%.

V rezorte obrany bolo v roku 2019 v rámci štátneho zdravotného dozoru 49 kontrol zameraných na správne skladovanie a kvalitu potravinárskych produktov, sledovanie dodržiavania technologických postupov pri príprave jedál, dodržiavanie zásad správnej výrobnnej praxe pri ich príprave, hodnotenie kvality zostavovania jedálnych lístkov s cieľom dodržiavania správnej skladby bielkovín, tukov, sacharidov, dostatočného zastúpenia hydinového mäsa, rýb, zeleniny v pripravovanej strave a ovocia. V roku 2018 bolo vykonaných 41 kontrol a v roku 2017 63 kontrol s vyššie uvedeným zameraním.